Skautská výchovná metoda

A její vývoj za poslední století a desetiletí

Vojtěch Zeisek

Ekologický odbor Výkonné rady Junáka — českého skauta, z. s.
Katedra botaniky Přírodovědecké fakulty UK & Botanický ústav AV ČR, v. v. i.
zeisek@natur.cuni.cz, https://trapa.cz/cs

KDF MFF UK 4. 11. 2026

Obsah

1. Úvod
   - Světová historie
   - Česká historie
   - Myšlenkové základy skautingu
2. Metodika
   - Výchovná metoda
   - Čas na změnu
   - Program
   - Kompetence
3. Stezka
   - Struktura
   - Související nástroje
   - Práce se stezkou
4. Revize
   - Popis stavu, jeho zhodnocení
   - Plány a změny
5. Motivace
   - Dětí i vedoucích a dalších činovníků
6. Dospělí
   - Vzdělávání dospělých
7. Závěr
   - Současný stav
   - Podpora dospělých
   - Zdroje informací

Jak to začalo — velmi stručná historie světového skautingu

- Skautské hnutí založil britský generál Robert Stephenson Smyth Baden-Powell, pozdější Lord of Gilwell, 1857–1941
- Nepřijat na Oxford, 1876 nastupuje na vojenskou akademii a odjíždí do Indie
- Kreslil, hrál divadlo, psal do novin, učil se hindsky, inspiruje se místními stopaři a zakládá průzkumné oddíly (anglicky *scouts*)
- 1887 připlouvá do Jižní Afriky, převelen ke zpravodajské službě, později inspektor jezdectva, mj. mapuje Dračí hory, **sepisuje příručku pro vojenské průzkumníky** (o pohybu v přírodě — později inspirace pro děti pro pobyt v přírodě), ...
- 1899–1900 úspěšně brání obležený Mafeking před Búry, povýšen na generálmajora, národní hrdina
- Žádá o propuštění z armády, **1907 1. skautský tábor** (Brownsea Island), píše **Scouting for Boys** (1908)
- **1920 1. světové Jamboree** (setkání) v Londýně

Robert Baden-Powell (1857–1941)

Co hlavního si pozdější mladý důstojník odnesl ze střední školy...

Zkušenosti z pobytu v koleji...

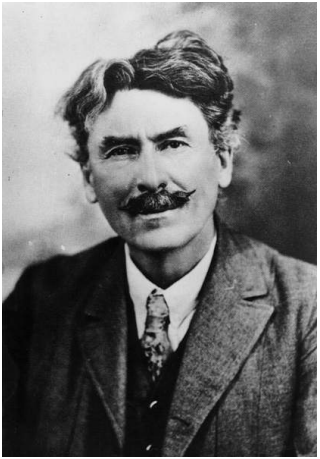
...a později v Africe

Kontext doby

- Koncem 19. století zrychloval průmyslový rozvoj, urbanizace, globalizace
- Široké využívání uhlí vede k rostoucímu znečištění životního prostředí (dnes máme v Praze čistší vzduch, než před 150 lety) a souvisejícím zdravotním problémům
- V industrializovaných společnostech se rozvíjela řada negativních sociálních jevů
- Po celém světě vznikají (romantizující) hnutí hlásající „návrat k přírodě“ a „čistotu života na vesnici“, často to má národnostní podtext
- Všechny směry ohánějící se přírodou, tělesnou zdatností nebo lidovou kulturou vznikala v industriálních městech
- Skauting tak vzniká jako produkt doby, jako reakce na vývoj společnosti — takových hnutí bylo mnoho, většina časem zanikla nebo je marginální
- U nás historii před vznikem skautingu mapuje kniha *Úsvit českého junáctví* Rudolfa Plajnera

Ernest Thompson Seton (1860–1946)

Woodcraft a vliv na český skauting I

- Původně anglický malíř, spisovatel, učitel a přírodovědec
- Pracoval v muzeu, živil se i psaním článků a knih
- Skvělý pozorovatel a vypravěč o životě zvířat
- Většinu času trávil v divoké přírodě v USA, učil se od Indiánů jejich praktickým znalostem a dovednostem i filozofii, morálce a pohledu na svět
- Silná inspirace českého skautingu woodcraftem je světově unikátní

Ernest Thompson Seton (1860–1946)

Woodcraft a vliv na český skauting II

- 1902 založil **Woodcraft Indians** — hnutí inspirující se životem Indiánů (ideou) a snažící se o výchovu a poznání
  - Znalosti a respekt k přírodě
  - Příroda a krajina jako zdroj duchovní inspirace
  - Fyzická zdatnost, rukodělné práce, zručnost
  - Morální kodex
- S americkou skautskou organizací se rozešel ve zlém (*Boy Scouts* pro něj byly příliš přísně organizované), s Baden-Powellem vycházel velice dobře
- Trochu nespravedlivě ve stínu skautingu, Woodcraft mnohem menší než skautské hnutí, vzájemně se ovlivňovaly
- Mnoho společných prvků se skautingem (práce v malých skupinách, učení se od ostatních apod.), skauting klade větší důraz na vztah ke společnosti
- Knihy E. T. Setona měly velký vliv na zakladatele českého skautingu
- U nás působí Liga lesní moudrosti (přímo navazuje na Setonovo americké hnutí)

Stručná historie českého skautingu I

- Junáka založil pražský učitel tělocviku **Antonín „Benjamin“ Svojsík**, 1876–1938
- 1909 se dozvěděl o skautingu, 1911 se vydal do Anglie
- **Ve školním roce 1911/12 založil na žižkovské reálce 1. skautskou družinu**, reakce veřejnosti byla chladná
- 1912 sepisuje **Základy junáctví**, konzultuje své myšlenky s intelektuální elitou své doby (Drtina, Masaryk, Kramář, Aleš, Jirásek, Rais, Guth-Jarkovský, ...)
- **1912 1. skautský tábor** u Lipnice nad Sázavou (šli z Prahy přes 100 km se vším pěšky), přes celé prázdniny
- 1918 skauti pro revoluční Národní výbor zajišťovali kurýrní službu (a vydávali 1. známky Republiky Československé)
- 1919 založen Svaz junáků — skautů RČS
- Vznikla řada skautských organizací (katoličtí, židovští, ...)
- Ve 30. letech se skautské organizace postupně spojily do Junáka
- Přehled historie: https://www.skautskyinstitut.cz/casova-osa

Antonín Benjamin Svojsík (1876–1938) a první čeští skauti

- Chtěl založit Junáka v rámci Sokola, nakonec se nedohodli
- Na přelomu 19. a 20. století vznikala řada podobných hnutí

Kolorované fotografie z tábora 1912, ostatní pravděpodobně z 20. let

Stručná historie českého skautingu II

Skauting vylučuje totalitu, totalita vylučuje skauting

- Za války se skauti zapojili do odboje, zahraničních armád (Zpravodajská brigáda byla největší (a velmi úspěšná) odbojová organizace neodhalená Gestapem)
- 1940 Gestapo rozehnalo tábory, zatýkání představitelů, rozpuštění Junáka
- V květnu 1945 se skauti zapojili do povstání proti nacistům, Junák obnoven
- Ihned po únoru 1948 komunisti obsadili ústředí Junáka, vytvořen akční výbor, Junák zlikvidován, řada představitelů byla zatčena
- Od 1949 vznikaly pionýrské oddíly, 1950 zlikvidovaný Junák formálně zrušen
- V 50. letech bylo mnoho skautských činovníků odsouzeno za protikomunistickou odbojovou činnost, někteří k smrti (skauti se v květnu 1949 podíleli na přípravě největšího povstání proti komunismu, zlikvidováno těsně před spuštěním)
- 1968 Junák obnoven
- 1969 ÚV KSČ rozhodlo o vzniku Svazu socialistické mládeže (SSM), 1970 Junák násilně včleněn do SSM, fakticky zlikvidován
- V 70. a 80. letech řada oddílů přežívala pod hlavičkou jiných organizací v rámci SSM

Junák od 90. let 20. století

- 1989 obnova Junáka, raketový růst členů
- V 90. letech probíhaly debaty o identitě a budoucím směřování hnutí a organizace
  - Za totality měl každý svou představu, jak by měl vypadat skauting v budoucí svobodné společnosti — trvalo dlouho různé představy sjednotit…
- Výsledkem mnohdy bouřlivých debat byl mj. pokles počtu členů na přelomu tisíciletí a vznik dalších skautských organizací
- Počet členů Junáka nepřetržitě roste od roku 2005 (nyní téměř 80 000 členů a přes 2 300 oddílů), kvůli demografickému výhledu očekáváme brzy spíše stagnaci…
- Díky zákazům během obou totalit nebyl čas na vývoj programu a reakce na změny společnosti — do 21. století jsme vstupovali prakticky s programem z 30. let 20. století…
  - Jak zachovat to dobré a v ostatním se zmodernizovat?
  - Co jsou klíčové prvky skautingu?
  - Jak má vypadat současný skauting?
  - Jasně vyplynula potřeba změny dosavadního programu
  - Charta českého skautingu (2005)

Poslání Junáka

Globální cíl — čeho chceme dosáhnout

Posláním Junáka je **podporovat rozvoj osobnosti** mladých lidí, jejich **duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností** tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k sobě samým, bližním, vlasti, přírodě a celému lidskému společenství **v souladu s principy a metodami**, stanovenými zakladatelem skautského hnutí, lordem Robertem Baden-Powellem a zakladatelem českého skautingu, prof. Antonínem Benjaminem Svojsíkem.

- Za 1. republiky se na tvorbě skautské metodiky podílely tehdejší špičky psychologie, pedagogiky a dalších oborů
- Hledáme praktické a atraktivní metody, jak toto poslání naplnit — k tomu slouží **výchovný program**
- Poslání je univerzální, naplňuje se podle aktuálního stavu a potřeb společnosti

Principy skautského hnutí

1. **Povinnost k Bohu**, chápaná jako povinnost hledat v životě **vyšší hodnoty než materiální**;
   - Jde o morálku, slušnost, dobrotu — ne nutně o víru
   - Skauting je otevřený věřícím různých denominací i ateistům
2. **povinnost vůči ostatním**, chápaná jako věrnost své vlasti, která je v souladu s úsilím o mír, o vzájemné pochopení a spolupráci mezi lidmi, národy a různými sociálními skupinami; je pojata jako **závazek účastnit se na rozvoji společnosti, jako úcta a láska prokazovaná bližním a přírodě**;
   - Nejsme tu jen sami za sebe, ale jsme součástí širšího společenství, na jehož běhu se chceme aktivně podílet, díky své moci máme (jako lidé) zodpovědnost za osud světa
3. **povinnost vůči sobě**, chápaná jako odpovědnost za **rozvoj sebe sama**.
   - Nesmíme zapomínat ani na sebe (včetně odpočinku:-)

- Principy musí být v rovnováze, jakýkoliv nesmí převažovat
- Skautská výchovná metoda a program hledá, jak principy prakticky naplnit

Skautský slib a zákon

Slib

Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe: sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době, plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské, duší i tělem být připraven pomáhat vlasti i bližním.

Dodatek pro věřící: K tomu mi dopomáhej Bůh.

Heslo

Buď připraven!

Zákon

Skaut je

1. pravdomluvný,
2. věrný a oddaný,
3. prospěšný a pomáhá jiným,
4. přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta,
5. zdvořilý,
6. ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských,
7. poslušný rodičů, představených a vůdců,
8. veselé mysli,
9. hospodárný,
10. čistý ve slovech, myšlení a skutcích.

Cíl skautské výchovy

- Základní vodítko: principy a poslání skautského hnutí, skautský slib a zákon
- **Výchovné cíle**
  - Musí být v souladu se skautskými hodnotami (viz výše)
  - Musí být praktické — připravit děti na reálný život
    - Neznáme budoucnost — co bude „praktické“ za 20–50 let? Kdo 3 roky před danou událostí tušil cokoliv o COVIDu, válce na Ukrajině nebo AI?
  - Mohou jít proti mainstreamu — masmédia, trendy na sociálních sítích, ...
  - Děti v oddíle průměrně tráví pár hodin týdně na schůzce, jednou za pár týdnů den/víkend na výpravě a 1–3 týdny na táboře — abychom je mohli pozitivně ovlivnit, musíme tento (oproti škole a rodině) krátký čas využít maximálně efektivně
- Musí to děti bavit
  - „Ryby je nutné lovit na to, co chutná rybám a ne na to, co chutná rybáři.“ (Baden-Powell)
- **Tvrdíme, že máme morální právo ovlivňovat hodnotový žebříček dětí směrem, který považujeme za správný**

Povšimněte si...

- Zatím jsme neřekli nic o *konkrétní* programové náplni
- Skauting je definován „měkkými“ cíly, ne konkrétními činnostmi — na rozdíl třeba od sportovních klubů, tematických kroužků, apod.
- Veřejnost vnímá skauting převážně skrz táboření a přírodu, ale to je (do jisté míry) „jen“ výchovný prostředek, nástroj (viz dále)
- Mezi skautskými oddíly je obrovská tematická variabilita — vodní, suchozemské, inspirující se v historii, věnující se do hloubky nějakému oboru, ...
- V činnosti se liší oddíly čistě dívčí, čistě chlapecké, smíšené; vlčácké, skautské a roverské; z vesnic a z velkých měst...
- ...všem je společný stejný cíl: **vychovat mladého člověka, který bude platným členem společnosti a bude mít praktické schopnosti a dovednosti pro život v měnícím se světě, za jehož osud cítí (spolu)zodpovědnost a podle toho jedná v souladu s morálními zásadami**

Skautská výchovná metoda...

...vede mladého člověka na cestě osobního růstu: soustava výchovy a sebevýchovy vedoucí k upevňování charakteru, tvorbě hodnotového systému a rozvoji dovedností a znalostí:

- **Slib a zákon** — sebevýchova, dobrovolný závazek
- **Učení se zkušeností** — praktická i mravní výchova
- **Družina** — schopnost být platným členem společenství, pracovat v týmu
- **Symbolický rámec** — přitažlivé, inspirující a obohacující
- **Příroda** — výchovné prostředí, předmět zájmu, ochrany (od lokálního prostředí po klima) i citového a duchovního rozvoje
- **Program osobního růstu** — pestrý, přitažlivý program i všestranný individuální rozvoj (s ohledem na potřeby konkrétního člověka)
- **Dospělí průvodci** — dospělí ukazují cestu, pomáhají, podporují a povzbuzují s respektem k jedinečnosti dítěte
- **Zapojení do společnosti** — spolupráce s místní komunitou

Definovaná ve stanovách, **podrobně popsaná** a rozpracovaná.

Historické podoby skautské výchovné metody I

Základy junáctví, Svojsík, 1912, 1921, reprint 1991

- Pobyt v přírodě
- Umění pozorovati
- Táboření
- Noclehování v přírodě
- Škola práce a rytířství
- Fyzický vývoj a vliv organizace
- (Vycházel ze *Scouting for Boys* (Baden-Powell, 1908, česky 2009, *Skauting pro chlapce*), knih Setona a českých specifik — bez Boha a krále)

Aids to Scoutmastership, Baden-Powell, 1920, česky 2006 (*Na pomoc skautským vůdcům*)

- Charakterové vlastnosti
- Zdraví a zdatnost
- Rukodělné práce a řemeslné dovednosti
- Služba druhým

Historické podoby skautské výchovné metody II

WOSM, 1977

- Slib a zákon
- Učení se zkušeností
- Členství v malých skupinách
- Postupný a stimulující program

- World Organisation of Scout Movement
- World Association of Girl Guides and Girl Scouts
- International Scouts and Guide Fellowship

- Současná podoba české skautské výchovné metody odpovídá WOSM
- Za více jak 100 let se metodika zásadně nezměnila — posouval se důraz a detailnost formulace některých bodů
- WOSM sdružuje skauty i skautky, WAGGGS jen skautky (hlavně v rozvojovém světě řeší hodně ženská témata; některé země neumožňují registrace chlapců i dívek ve stejné organizaci), ISGF dospělé — jejich metodiky se zásadně neliší

Proč nový program po roce 2000?

- Změna společnosti
  - Konzum, zrychlená doba, vliv médií, internetu, techniky, ...
  - Děti rychleji dospívají a baví je jiné věci, než v minulosti
- Historický vývoj (zákazy, ...) — od 1. republiky do přelomu tisíciletí se moc nezměnil
- V hnutí byla patrná nespokojenost se stavem programu
- Charta českého skautingu (2005) — obecné cíle rozvoje — odkazuje na historické kořeny, uvědomuje si současný svět a otevírá skauting pro budoucnost
- Inspirace u skautských organizací, které si podobným procesem prošly dříve (Irsko, Slovensko, ...)

„Starý program“	**„Nový program“**
Jednotlivé dílčí úkoly.	Komplexní úkoly, projekty.
Hlavně o znalostech.	Něco dokázat, udělat.
Stejná úroveň pro všechny.	Nastavitelná obtížnost.
Bez kontextu a návaznosti.	Provázaný, motivační, atraktivní.

Výchovné kategorie

Každá má svá specifika

- Benjamínci — předškolní děti
- Světlušky, žabičky a vlčata — mladší školní věk (cca 1. stupeň ZŠ)
- Skautky a skauti — starší školní věk (cca 2. stupeň ZŠ)
- Rangers a roveři — cca střední škola, počátek vysoké
- Rodinný skauting — tábory (bývalých) vedoucích s (vlastními) malými dětmi
- Oldskauti — dospělí (nepůsobící přímo u oddílů)
- Napříč výchovnými kategoriemi...
  - Skauting pro všechny — jakkoliv znevýhodněné děti (zdravotní postižení, ...)
  - Průřezová témata jako Skauti Na Zemi (globální výchova), ekologická výchova, duchovní výchova, zahraniční akce, ...
  - Učení se (metodami vhodnými pro danou věkovou kategorii) zdravovědě, táboření, zručnosti, „soft skills“, ...
  - Ve všem co děláme musíme mít na paměti a naplňovat poslání Junáka

Výchovný program

- Výsledek skautské výchovy — výchovné cíle skautingu
  - Mladý člověk cca na konci střední až počátku vysoké školy
  - Dovednosti, schopnosti a postoje, které má mladý člověk ovládat — koho chceme vychovat
- Výchovné nástroje
  - Skautská metoda
  - Věkové kategorie
  - Metodické příručky pro vedoucí, časopisy, ...
  - Hodnocení kvality oddílu a výchovného dopadu
  - Podpora vedoucích a dalších dospělých dobrovolníků — management, lidské zdroje, technická podpora (IT, ...), found rising, benefity, ...
  - A mnohé další...
- Velká reforma výchovného programu 2005–2013
  - Vlastně nikdy nekončí...
  - Od podzimu 2016 jeho vyhodnocení a začátek prací na úpravách...
- Stále je dost práce...

Jak při tvorbě výchovného programu postupujeme

1. Definování obecných cílů (kompetence)
2. Rozpracování dílčích cílů (podle věku, ...)
3. Výběr vhodných indikátorů (jak poznáme je-li cíl splněn) — „projevy“
4. Tvorba programů vedoucích ke splnění cílů

- Body **3** a zvláště **4** mohou mít velmi různou podobu
- Obecné cíle se definovaly na začátku pro všechny věkové kategorie
- Rozpracování obecných cílů se provádí pro jednotlivé věkové kategorie (dílčí cíle)
- Další nástroje sloužící k motivaci, ...
- Postupná tvorba databáze programů
- Metodická podpora pro vedoucí a další „uživatelská“ podpora vedoucím oddílů ze strany organizace (semináře, literatura, ...)
- Výchovné nástroje jsou testovány, jejich funkčnost průběžně hodnocena

Skauting a klíčové kompetence

Klíčové kompetence: přenosný a univerzálně použitelný **soubor vědomostí, dovedností a postojů**, které potřebuje každý jedinec **pro své osobní naplnění a rozvoj, pro zapojení se do společnosti** a úspěšnou zaměstnatelnost.

- Kompetence je souborem schopností, dovedností, znalostí a postojů vztahující se k určité oblasti
- Kompetence se rovnají výchovným záměrům
- Jsou rozpracované pro jednotlivé kategorie
- Navazují na ně výchovné cíle a metody
- Úspěšnost definují indikátory (ukazatele, zda dochází k rozvoji dané kompetence)
- Jsou zpracovávány a konzultovány s odborníky na danou oblast (i mimo Junáka)
- Vznikly po mnoha diskuzích a připomínkování (i ze strany oddílů)
- Od 2019 probíhá na základě dosavadních zkušeností rozsáhlejší revize

Seznam kompetencí a jejich podoblastí pro skautky a skauty

1. **Co umím a znám** — Praktický život; Fyzická zdatnost; Buď připraven; Hledání řešení; Tábornická praxe; Tvořivost a zručnost
2. **Kdo jsem** — Já a můj život; Moje svědomí; Osobní rozvoj
3. **Moje kamarádství** — Vztahy; Komunikace mezi lidmi, vyjadřování; Pomoc druhým
4. **Můj domov** — Moje rodina; Moje parta; Družina jako tým
5. **Svět okolo nás** — Já v demokracii; Propojený svět; Rozmanitost světa; Příběhy našeho světa
6. **Příroda kolem nás** — Pobyt v přírodě; Vnímání přírody; Poznávání přírody; Hodnota přírody; Šetrné chování

- Pro ostatní věkové kategorie se podoblasti mírně liší
- Podrobně viz. https://krizovatka.skaut.cz/vedu-oddil/skautska-vychova/k-cemu-vychovavame-aneb-kompetence-skautske-vychovy

Přehled kompetencí

KOMPETENCE SKAUTSKÉ VÝCHOVY

OBLAST	PODOBLAST	KOMPETENCE
Co umím a znám	Praktický život	**V běžném životě je samostatný a zvládne se postarat o sebe i ostatní.**
	Fyzická zdatnost	**Je fyzicky zdatný, pohyb ho baví.**
	Buď připraven	**Je připraven na různé situace včetně krizových.**
	Hledání řešení	**Umí řešit problémy, kriticky pracovat s informacemi, učí se z řešení problému.**
	Tábornická praxe	**Uplatní se při táboření oddílu.**
	Tvořivost a zručnost	**Rád se rozvíjí v tvořivosti a zručnosti.**
Kdo jsem	Já a můj život	**Rozvíjí a prohlubuje vlastní sebepoznání a duchovní život.**
	Moje svědomí	**Naslouchá svému svědomí, které je formováno na základě skautského slibu a zákona.**
	Osobní rozvoj	**Cílevědomě se rozvíjí se v různých schopnostech (rozumové, emoční apod.).**
Moje kamarádství	Vztahy	**Navazuje, udržuje a rozvíjí kvalitní vztahy.**
	Komunikace mezi lidmi, vyjadřování	**Komunikuje s ostatními s cílem navázání kvalitních vztahů. Umí se vhodně vyjadřovat.**
	Pomoc druhým	**Pomáhá druhým.**
Můj domov	Moje rodina	**Chápe rodinu jako důležitou a je jejím aktivním členem.**
	Moje parta	**Umí skautsky žít ve skupině neskautských vrstevníků.**
	Družina jako tým	**Umí být platným členem týmu.**
Svět okolo nás	Já v demokracii	**Je aktivním občanem v demokratickém společenství.**
	Propojený svět	**Uvědomuje si propojenost světa a svou roli v něm.**
	Rozmanitost světa	**Oceňuje rozmanitost a vnímá ji jako příležitost.**
	Příběhy našeho světa	**Skrze příběhy světa nachází nové porozumění.**
Příroda kolem nás	Pobyt v přírodě	**Rád pobývá v přírodě a umí se v ní chovat.**
	Vnímání přírody	**Prožívá krásu a jedinečnost přírody, vnímá a poznává příběhy krajiny.**
	Poznávání přírody	**Učí se porozumět přírodě a krajině kolem sebe.**
	Hodnota přírody	**Uvědomuje si hodnotu přírody, rozvíjí a kultivuje svůj vztah k přírodě.**
	Šetrné chování	**Chová se šetrně a ví proč.**

SKAUT

KOMPETENCE SKAUTSKÉ VÝCHOVY

OBLAST PODOBLAST KOMPETENCE
Co umím a znám | Praktický život | V běžném životě je samostatný a zvládne se postarat o sebe i ostatní.
Fyzická zdatnost | Je fyzicky zdatný, pohyb ho baví.
Buď připraven | Je připraven na různé situace včetně krizových.
Hledání řešení | Umí řešit problémy, kriticky pracovat s informacemi, učí se z řešení problému.
Tábornická praxe | Uplatní se při táboření oddílu.
Tvořivost a zručnost | Rád se rozvíjí v tvořivosti a zručnosti.
Kdo jsem | Já a můj život | Rozvíjí a prohlubuje vlastní sebepoznání a duchovní život.
Moje svědomí | Naslouchá svému svědomí, které je formováno na základě skautského slibu a zákona.
Osobní rozvoj | Cílevědomě se rozvíjí se v různých schopnostech (rozumové, emoční apod.).
Moje kamarádství | Vztahy | Navazuje, udržuje a rozvíjí kvalitní vztahy.
Komunikace mezi lidmi, vyjadřování | Komunikuje s ostatními s cílem navázání kvalitních vztahů. Umí se vhodně vyjadřovat.
Pomoc druhým | Pomáhá druhým.
Můj domov | Moje rodina | Chápe rodinu jako důležitou a je jejím aktivním členem.
Moje parta | Umí skautsky žít ve skupině neskautských vrstevníků.
Družina jako tým | Umí být platným členem týmu.
Svět okolo nás | Já v demokracii | Je aktivním občanem v demokratickém společenství.
Propojený svět | Uvědomuje si propojenost světa a svou roli v něm.
Rozmanitost světa | Oceňuje rozmanitost a vnímá ji jako příležitost.
Příběhy našeho světa | Skrze příběhy světa nachází nové porozumění.
Příroda kolem nás | Pobyt v přírodě | Rád pobývá v přírodě a umí se v ní chovat.
Vnímání přírody | Prožívá krásu a jedinečnost přírody, vnímá a poznává příběhy krajiny.
Poznávání přírody | Učí se porozumět přírodě a krajině kolem sebe.
Hodnota přírody | Uvědomuje si hodnotu přírody, rozvíjí a kultivuje svůj vztah k přírodě.
Šetrné chování | Chová se šetrně a ví proč.
SKAUT

Příklad rozpracování jedné kompetence

- Kompetence
  - V běžném životě se zvládne postarat o sebe i ostatní. Umí řešit problémy, kriticky pracovat s informacemi, učí se z řešení problému.
- Výchovný cíl
  - Umí uvařit sobě, rodině i družině jídlo ze základních surovin a nakoupit k tomu potřebné suroviny. (11–15 let)
- Metody
  - Nakupování potravin a jiných věcí pro oddíl.
  - Vedení pokladny družiny, vybírání peněz na výpravě.
  - Vaření na výpravách.
- Indikátory
  - Šetří si nějaké peníze se svého kapesného
  - Nekupuje si zbytečnosti
  - Bezchybně vrátí peníze po nákupu

Smysl užívání kompetencí: **proměnit skautské principy v život**

Přírodovědné kompetence pro skautský a mladší roverský věk

OBLAST	PODOBLAST	KOMPETENCE	PROJEV
Příroda kolem nás	Pobyt v přírodě	**Rád/a pobývá v přírodě a umí se v ní chovat.**	Chodí do přírody, cítí se tam dobře, líbí se mu/jí tam. Má zajímavé zážitky a do přírody se chce vracet.
			Ví, jak se má chovat v přírodě včetně chráněných území a chová se tak.
			Ví, co se mu/jí nepříjemného může v přírodě přihodit, dokáže předcházet vážnějším rizikům a řešit jednoduché nepříjemné situace (dojde pití, ztratí se, je zima…).
	Vnímání přírody	**Prožívá krásu a jedinečnost přírody, vnímá a poznává příběhy krajiny.**	Nachází krásu v přírodě. Je schopný/schopná jí jednoduchými uměleckými prostředky vyjádřit.
			Pozoruje přírodu a život v ní. Snaží se z pozorování poučit.
			Uvědomuje si jedinečnost a neopakovatelnost přírody.
			Zajímá se o příběhy přírody a krajiny, je schopný/schopná je prožívat a vyprávět. Uvědomuje si vliv člověka na utváření krajiny.
	Poznávání přírody	**Učí se porozumět přírodě a krajině kolem sebe.**	Rozšiřuje svoje znalosti živé a neživé přírody kolem sebe (organismy, horniny, jevy…).
			Snaží se porozumět vztahům v přírodě, na příkladech umí tyto vztahy popsat a vysvětlit.
			Je si vědom/a, že člověk je součástí všeho živého a zároveň se od zvířat liší.
			Vnímá časové měřítko vývoje v přírodě – uvědomuje si, že růst a tvorba trvají mnohem déle než zánik, zabití, zničení.
	Hodnota přírody	**Uvědomuje si hodnotu přírody, rozvíjí a kultivuje svůj vztah k přírodě.**	Vytváří a kultivuje svůj vztah k přírodě, přírodu má rád/a.
			Váží si krásy přírody, vnímá krásu přírody jako hodnotu.
			Při svých činnostech a aktivitách zachovává pokoru a respekt k přírodě.
			Má úctu ke všem tvorům.
	Šetrné chování	**Chová se šetrně a ví proč.**	Uvědomuje si, že lidská činnost má řadu dopadů na přírodu. Je si vědom/a, že zanechává „ekologickou stopu“ a aktivně se snaží ji zmenšovat.
			Zvláděné vysvětlit a obhájit své postoje a snahu o šetrné chování k přírodě. Postupně přejímá odpovědnost za sebe i za své okolí.
			Uvědomuje si závislost člověka na přírodě – materiální závislost na zdrojích včetně prostoru naší země jako neobnovitelného zdroje.

OBLAST	PODOBLAST	KOMPETENCE	PROJEV
Příroda kolem nás	Pobyt v přírodě	**Rád/a pobývá v přírodě a umí se v ní chovat.**	Do přírody se rád(a) vrací. Jezdí na různá místa, poznává nové krajiny a vyráží na několikadenní výpravy.
			Dokáže bezpečně přenocovat v přírodě bez stanu.
			V přírodě se chová ohleduplně. V chráněných oblastech chápe důvody ochrany.
			Dokáže předcházet vážnějším rizikům při pobytu v přírodě s ohledem na krajinu, ve které se pohybuje. Ví, jaká rizika kde mohou hrozit a jak s nimi poradit.
	Vnímání přírody	**Prožívá krásu a jedinečnost přírody, vnímá a poznává příběhy krajiny.**	Nachází krásu v přírodě. Reflektuje ji za pomocí různých uměleckých prostředků.
			Pozoruje přírodu i dlouhodobě, všímá si terénu, dokáže toto pozorování využít.
			Dokáže vyjádřit jedinečnost a neopakovatelnost přírody vztaženou ke konkrétním místům.
			Hledá příklady jak charakter krajiny ovlivňuje lidskou činnost a naopak lidská činnost krajinu.
	Poznávání přírody	**Učí se porozumět přírodě a krajině kolem sebe.**	Rozšiřuje svoje znalosti živé i neživé přírody. Snaží se porozumět ekologickým vztahům mezi jednotlivými organismy a jejich prostředím. Vybrané ekologické vztahy umí na konkrétních příkladech popsat a vysvětlit.
			Chápe závislost člověka na přírodě – koloběh látek, omezení zdrojů, …
			Vnímá časové měřítko vývoje v přírodě – uvědomuje si, že obnova ekosystémů (např. půdy, pralesa, mokřadu) je jen těžko možná, nebo jen za velmi dlouhý čas.
	Hodnota přírody	**Uvědomuje si hodnotu přírody, rozvíjí a kultivuje svůj vztah k přírodě.**	Přírodu má rád/a. Prožívá čas v přírodě i o samotě.
			Vnímá přírodu jako hodnotu samu o sobě.
			Zachovává pokoru a respekt k přírodě i při plánování svých činností a aktivit v ní. Má úctu k živé i neživé přírodě.
	Šetrné chování	**Chová se šetrně a ví proč.**	Uvědomuje si, že lidská činnost má řadu dopadu na přírodu. Je si vědom/a, že zanechává ekologickou stopu a se svým roverským společenstvím se ji snaží zmenšovat.
			Zvládne vysvětlit své postoje a snahu o šetrné chování k přírodě a podložit je argumenty.
			Uvědomuje si závislost člověka na přírodě (např. omezené zdroje, prostor) a zodpovědnost člověka i sebe sama za jejich využívání.

Stezka pro skautský věk

- Jeden ze základních výchovných nástrojů — je všestranná, rozličná a vyžaduje osobní zapojení vedoucích i dětí
- https://stezka.skaut.cz/

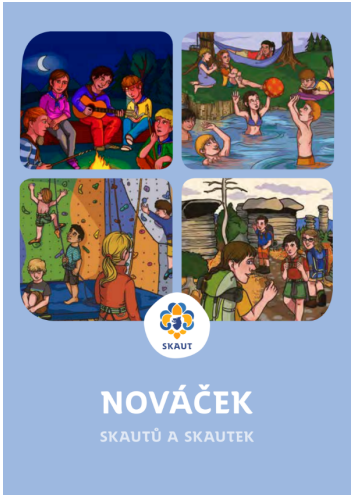

Stezka není jen pár sešitů

- Propracovaný systém nástrojů a motivace
- Prostředek k dosahování výchovných cílů
- Hlavní průvodce na cestě osobního rozvoje
- Nabízí zajímavý program
- Atraktivní a srozumitelná forma
- Dva stupně, čtyři živly (Cesta Země & Vody, Cesta Vzduchu & Ohně)
- Ke stažení editovatelné skautské i vlčácké v několika verzích
- Od zavedení (cca 2010) proběhlo již několik revizí

Nováček — pro začátek

- Uvede nováčka do oddílu
- Zábavná forma
- Seznámí se skautingem a vším, co k němu patří
- Vodácké doplňky pro vodní skauty
- Varianty pro světlušky, vlčata, skautky i skauty
- Ke stažení skautské, i vlčácké v různých variantách
- Oddíly si jej mohou upravit podle svých potřeb

Pro roverský věk máme výzvy a projekty

Máme spoustu rozšiřujících metodických nástrojů...

- Roverská stezka
  - Na rozdíl od mladšího věku není zásadním nástrojem, spíš doplňkem
  - Vede k rovnováze mezi jednotlivými oblastmi osobního rozvoje
  - Vede k hledání vnitřní motivace pro osobní rozvoj
  - Odráží reálný život, nejen prostředí vlastní roverské skupiny či střediska
- Výzvy a projekty pro rovery a rangers
  - Klíčové nástroje roverského programu
  - Výběr plně v rukou jednotlivých roverů a rangers, případně celého roverského společenství
  - R&R by si je měli vybírat tak, aby se rovnoměrně zaměřovali na různé oblasti
- Podrobněji `https://krizovatka.skaut.cz/roveri-rangers/roverska-stezka-vyzvy-a-projekty`

Odborky

- Stezky pokrývají +/-společný základ, kterým by si (s určitou individualizací) měli projít všichni
- Odborky reflektují šíři tématického záběru různých oddílů — umožňují dětem rozvíjet se v nějaké oblasti (jsou vodítkem na cestě k určité odbornosti)
- Není účelem nahradit specializované kroužky, ale dát dětem prostor pro rozvoj individuálních zájmů
- Velký důraz je kladen na sdílení znalostí s oddílem — vzájemné učení se
- Pro přehled viz skautské a vlčci a světýlka pro světlušky, žabičky a vlčata; roveři a rangers mohou plnit skautské, ale i tam působit jako mentoři

Stezka zdaleka není vše...

Některé nástroje fungují lépe, jiné hůře a čekají je změny...

- Nováček (úvod do oddílu a skautingu), stezka a další věci `https://stezka.skaut.cz/`
- Odborky `https://odborky.skaut.cz/` a `https://vlcciasvetylka.skaut.cz/`
- Časopis Skaut `https://casopisy.skaut.cz/skaut/` a další
- Svojsíkův závod `https://zavody.skaut.cz/`
- Rádcovský rozcestník `https://radce.skaut.cz/` pro vedoucí skautských družin
- A více...

Výhody stezky

- Všestrannost, rozličnost a osobní zapojení
- Stezka je vodítkem pro vytváření celoročního programu
- Stezka umožňuje snadné přizpůsobení oddílu
- Propracovaný nástroj osobního rozvoje
- Zatraktivnění programu
- Během historie skautingu měla a má mnoho podob

Jedna z nejznámějších kreseb B.P.: skaut vyhazuje slabiku „im“ ze slova „impossible“ (slabiku „ne“ ze slova „nemožné“)

Pravidla a plnění stezky

- Výběr úkolů
  - 1. stupeň — vše povinné, 2. stupeň — výběr ze 4 variant u každého úkolu
  - Vybírá se po konzultaci s vedoucím (neplní se všechny)
  - Lze je plnit v libovolném pořadí
  - Úkol lze upravit, vymyslet, ...
- Kdo hodnotí
  - Dítě a dvě další osoby (vedoucí, rádce, rodič, externí odborník, ...)
- Hodnocení
  - Musí se shodnout dítě a další hodnotitel(é)
- Plnění
  - Přímé plnění
  - Nepřímé plnění
  - Přímé plnění s přípravou
  - Pro některé body nejsou vhodné všechny způsoby

Průběžně zjišťujeme, jak oddíly pracují s programem

- „Nová“ stezka už je v praxi od roku 2008 (1. testovací verze)
  - Dost zkušeností na zhodnocení fungování — opakovaně dochází k revizím
- Odezva na kurzech a seminářích
  - Většina kurzů obsahuje programy diskutující metodiku a její aplikace v oddílech (často s lidmi z ústředí)
- Statistická data z oddílů
  - Z roční registrace oddílů — velikost oddílů, družiny, apod.
- Sondy — detailní elektronické dotazníky
  - Vždy zaměřeny na určité téma
  - Příprava a vyhodnocení se konzultuje se sociology
- Detailní práce s vybranými oddíly
  - Pokrývají celé spektrum oddílů — malé/velké, z vesnice/většího města, ...
- Všechny připravované nové materiály a změny testujeme
  - Zájemci se mohou dostat se k připravovaným materiálům a dát k nim zpětnou vazbu
- Systematické testování a hodnocení výchovných nástrojů je unikum Junáka

Co v „nové“ skautské stezce fungovalo a co ne

Aneb revize „nové“ stezky, aby byla ještě lepší…

- Někdy se špatně slaďuje program tak, aby odpovídal rozdílným individuálním cílům
- Úpravy úkolů vedly k definici minimálního společného základu a rozšiřujících úkolů a možnostem, jak si úlohy rozšířit — zjednodušení systému, sešity jsou nově dva a ne čtyři
- Některé body vyžadují spolupráci rodičů — ti to mnohdy odmítají
- Trochu roste role odborek — mají vést děti k rozšiřujícím tématům nad rámec stezek
- Obdobnými změnami prochází i stezky světlušek a vlčat
- Rozvíjí se další výchovné nástroje — závody, …
- Zpětnou vazbu a zkušenosti sbíráme kontinuálně, větší revize se dělají jednou za několik let
- Výchovné nástroje (nejen stezky) se průběžně rozvíjí

Cíle a zpětná vazba

Bez motivovaných (dospělých) to v nevládní neziskové organizaci nejde...

- Cíl musí být dostatečně podnětný, ale i reálný
- Měl by být součástí delšího plánu — obecné (dlouhodobé) a konkrétní (krátkodobé) cíle
- Oddílová činnost musí být zábavná (a motivační) a zároveň musí vést k plnění výchovných cílů
- Zpětná vazba musí být efektivní
- Je třeba vyzdvihnout, co děti dělají dobře: i malý pokrok je výhra
- Co nás čeká a čeho jsme dosáhli...
- Vyjádření uznání
  - Formálně i neformálně
  - Upřímné, nefalšované
  - Spravedlivá odměna
- Vedoucí a další činovníci pracují ve svém volném čase
  - Práce je musí naplňovat
  - Ústředí se snaží jim práci maximálně usnadňovat (metodická a technická podpora, ...)
- Na děti máme hodně nároků, abychom dosáhli výchovných cílů, **skauting musí děti bavit**

Oddílové motivační prostředky

- Zapojení do celoroční, táborové hry — veškerá činnost pak tvoří jeden logický celek (včetně symbolického rámce)
- Symbolický rámec — získání zvláštních schopností (fantasy prostředí, středověk, ...), ...
- Motivační scénky
- Bodování (existují názory pro i proti jeho používání)
- Mapa postupu členů v plnění
- Speciální odměny všeho druhu
- Motivace samotným programem
  - Program musí být zábavný
  - Programy lze spojovat do projektů
- **Pozor na záměnu prostředku za cíl!**
  - Není cílem hrát si na Indiány, ale hraní si na Indiány je *prostředkem* k plnění *výchovných cílů* (znalostních, dovednostních, etických, vztahových, ...)
- Motivace samotným programem, kamarády, ...
- A další...

Vzdělávání vedoucích a dalších dospělých I

- Máme komplexní vzdělávací systém — každý člen Junáka, který chce vést oddíl, tábor nebo středisko musí projít několika skautskými kurzy
- Aktuálně dochází k rozsáhlé revizi a výsledná podoba ještě není jasná
  - Potřebujeme zvýšit průchodnost vzdělávání — aktuálně se na řadu zájemců nedostane
  - Činovním by měl mít znalosti odpovídající pozici, ne všichni musí nutně projít všemi tématy
- Čekatelská zkouška jako společný základ, vůdcovská zkouška pro vedení oddílů a středisek
- Zdravotnické kurzy, kurzy pro administrativní vedení středisek, kurzy pro vodní skauty, ...
- Kurzy a kvalifikace pro školitele na vzdělávacích akcích
- Speciální kurzy jako např. práce s lanovými překážkami

Vzdělávání vedoucích a dalších dospělých II

- Podstatná část kurů probíhá jako tzv. lesní školy — letní cca týdenní akce (a k tomu několik víkendů)
- Ne všechny kurzy vedou k získání kvalifikace — mohou sloužit k rozvoji nějaké specifické dovednosti, sdílení zkušeností, ...
- Kompetence vzdělávání nejsou zcela identické s kompetencemi pro skauty, aktuálně probíhají debaty zdali je sjednotit a jak řešit nevyhnutelné rozdíly
- Na naše vedoucí klademe velmi vysoké nároky
- Přehled: `https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani`

Junák dnes

Junák — český skaut, z. s.

- Téměř **80 000 členů** — největší dětská organizace v ČR, od roku 2005 setrvale rosteme (podrobnosti ve výroční zprávě)
- **Strategie 2030** — výhled, kam chceme dojít
  - Probíhá vyhodnocení a příprava další strategie
- Konkurenční prostředí
  - Vzniklo několik dalších skautských organizací
  - Plno možností — a pohodlnějších — trávení volného času
  - My toho po dětech hodně chceme, špatně se definuje, co přesně děti naučíme (oproti např. fotbalu, hudbě, ...)
- Výzvy
  - Neztratit zájem dětí a zároveň si udržet schopnost plnit své výchovné cíle
  - Být respektovanou organizací s odborným a morálním kreditem
  - Získat peníze na činnost, udržet si schopné lidi
  - Společnost nás vidí primárně jako hnutí tábornické a chránící přírodu — to není přesné — další aktivity musí být víc vidět

Metodická podpora vedoucích

- Weby `https://krizovatka.skaut.cz/vedu-oddil/skautska-vychova` a `https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/typicke-vzdelavaci-drahy`
- Metodické příručky (tištěné nebo zdarma elektronicky)
- Časopisy a další tiskoviny jsou on-line
- Semináře (i na požádání) a konzultace (potřebujete poradit?)
- Přijímáme zpětnou vazbu — celý proces tvorby a úprav programu a nástrojů je (nejen) lidmi z oddílů připomínkován a testován
- Benefity pro činovníky, konzultace a podpora s lidmi z ústředí, ...

Další informace I

- Informace o skautském výchovném programu: https://krizovatka.skaut.cz/vedu-oddil/skautska-vychova
  - Materiály ke stažení
  - Informace o seminářích, kurzech, ...
  - Databáze programů
  - Řada dalších informací...
  - Vše o stezce: https://stezka.skaut.cz/
- Web pro veřejnost: https://www.skaut.cz/
- Časopisy a další materiály elektronicky: https://casopisy.skaut.cz/
- Knihy **Skautské století** (Roman Šantora, Václav Nosek, Slavomil Janov a Václav Dostál, TDC a Mladá fronta, 2012), **Skautský oddíl 1913–2013** (Roman Šantora a kol., TDC a Mladá fronta, 2014) a další...
- Skautský institut: https://www.skautskyinstitut.cz/ (vzdělávání, historie skautingu, akce pro veřejnost)

Další informace II

- Aktuálně...
  - **Zpravodajství** https://zpravodajstvi.skaut.cz/
  - Pomoc ukrajinským uprchlíkům, zapojení ukrajinských dětí do oddílů
  - Rozcestník ke klimatické změně
- Junák nabízí poradnu týkající se různých výchovných témat, personalistiky apod., https://krizovatka.skaut.cz/vedeni-strediska/zpravodajove-pro-personalistiku/kontakt
- Budete-li mít v budoucnu dotazy, klidně se mi ozvěte a zeptejte se, https://trapa.cz/cs/contact
- Git přednášky https://github.com/V-Z/skautska-vychovna-metoda

Děkuji za pozornost...

...otázky?